

I. THỊ TRƯỜNG

Sản xuất và trao đổi hàng hóa ra đời thì thị trường cũng xuất hiện. Khoa học-công nghệ tiên tiến càng nhanh, phân công lao động xã hội ngày càng chuyên sâu, các hình thức sở hữu về TLSX càng đa dạng thì số lượng hàng hóa cũng ngày càng nhiều và chủng loại hàng hóa càng phong phú. Theo đó dung lượng và quy mô thị trường cũng phát triển. Có nhiều định nghĩa về thị trường, nhưng về cơ bản thì các định nghĩa đó không mâu thuẫn với nhau mà chỉ thể hiện giới hạn và góc độ của sự nghiên cứu. Ở đây xin được nêu khái niệm về thị trường như sau, thị trường là tổng hợp những điều kiện (bao gồm các điều kiện như: kinh tế, kỹ thuật, thu nhập, tâm lý, thị hiếu, truyền thống...) và những quan hệ (quan hệ cung-cầu, hàng-tiền, cạnh tranh...) mà ở đó các loại hàng hóa, tiền tệ được trao đổi, mua bán.

các giai đoạn hình thành thị trường như sau:

- Giai đoạn 1, thị trường xuất hiện, hoạt động cùng với sự xuất hiện của sản xuất hàng hóa giản đơn. Quy mô và dung lượng thị trường thời kỳ này nhỏ bé, mối liên kết giữa các loại thị trường với nhau lỏng lẻo và diễn ra một cách ngẫu nhiên, thị trường mang tính sơ khai, "hoang dã".

- Giai đoạn 2, thị trường trong nền kinh tế tập trung quan liêu bao cấp. Giai đoạn này thị trường độc quyền nhà nước được hình thành bởi pháp luật và các chính sách, bao trùm mọi lĩnh vực của nền kinh tế. Trên góc độ sở hữu và quản lý, thị trường được phân chia thành thị trường có tổ chức và thị trường không có tổ chức, thị trường trung ương và thị trường địa phương. Thực chất của sự phân chia các loại thị trường như trên là nhằm hạn chế, thu hẹp tiến tới thủ

thị trường thế giới. Tất cả những yếu tố đó đã tạo nên sự linh hoạt của cơ chế thị trường trong toàn bộ nền kinh tế quốc dân. Tuy vậy do nhiều nguyên nhân cả khách quan lẫn chủ quan, do đó đến thời điểm này chúng ta vẫn chưa có được một cơ chế thị trường hiện đại theo đúng nghĩa của nó. Đây nhanh tiến trình đổi mới kinh tế cùng với việc thực hiện một chiến lược tổng thể về thị trường, do vậy, là đòi hỏi nghiêm túc để vừa tạo động lực tăng trưởng và phát triển kinh tế, vừa phù hợp với xu hướng của thời đại.

II. CHIẾN LƯỢC HÌNH THÀNH THỊ TRƯỜNG

Chiến lược phát triển thị trường bao gồm toàn bộ những kế hoạch, chính sách ngắn hạn, trung hạn và dài hạn về thị trường phù hợp với sự vận động kinh tế, kỹ thuật, khả năng, nhu cầu của đất nước trong mỗi giai đoạn cũng như những biến động của

THỊ TRƯỜNG VÀ CHÍNH SÁCH THỊ TRƯỜNG

PTS. ĐÌNH SƠN HÙNG

Như vậy, khi nghiên cứu thị trường và theo đó xây dựng chính sách thị trường, phải căn cứ vào tổng thể các yếu tố kinh tế và phi kinh tế; đến động cơ, mục đích của các chủ thể cũng như những nhân tố khách quan và chủ quan đang tác động đến các chủ thể hoạt động trên thị trường.

Trên những giác độ khác nhau, người ta phân loại thị trường khác nhau, như thị trường trong nước, thị trường nước ngoài; thị trường hàng nông phẩm, thị trường hàng công nghệ, thị trường nông thôn, thị trường thành thị... phân chia theo cách tổng quát thì gồm thị trường đầu vào (còn gọi là thị trường yếu tố) và thị trường đầu ra (còn gọi là thị trường sản phẩm).

Ở nước ta, có thể tạm phân ra

thị trường được gọi là không có tổ chức, địa phương để xác lập thị trường nhà nước và tập thể độc quyền tuyệt đối trong nền kinh tế quốc dân. Trong thị trường này, quan hệ cung-cầu, giá cả, đầu ra, đầu vào đều được kế hoạch hoá trực tiếp. Và hệ quả đưa đến là làm biến dạng đi những quan hệ và chức năng vốn có của thị trường.

- Giai đoạn 3, là giai đoạn chuyển đổi. Cùng với quá trình chuyển nền kinh tế "chỉ huy" sang cơ chế kinh tế thị trường, thị trường cũng đang hồi phục bản chất và chức năng của nó. Sự chia cắt cát cứ thị trường được loại bỏ; mối liên kết, tác động lẫn nhau giữa các loại thị trường vừa chặt chẽ lại vừa năng động; thị trường thống nhất cả nước hội nhập từng phần vào

thị trường thế giới.

Xét về cội nguồn, trong điều kiện nền kinh tế tồn tại nhiều thành phần thì quy mô và dung lượng của thị trường phụ thuộc vào trình độ của phân công lao động và tiến bộ khoa học-công nghệ. Phân công lao động càng phát triển, tiến bộ khoa học-công nghệ càng được ứng dụng rộng rãi vào sản xuất thì quy mô, dung lượng của thị trường cũng theo đó mở rộng. Nói một cách tổng quát, quy mô và dung lượng của thị trường do thực trạng nền kinh tế quyết định. Và đến lượt mình, thị trường với những quy luật kinh tế, chức năng của nó như "bàn tay vô hình" lại tác động trở lại sản xuất và tiến bộ khoa học-công nghệ. Do vậy chiến lược phát triển thị trường phải gắn liền với chiến

3 PHÁT TRIỂN KINH TẾ

lược thúc đẩy phân công lao động, tiến bộ khoa học-công nghệ, như những bộ phận hữu cơ trong tổng thể của chiến lược tăng trưởng và phát triển. Điều đó có nghĩa là:

Thứ nhất, một mặt, phải sử dụng tối ưu các lợi thế của thị trường, mặt khác phải:

- Phân tích lợi thế so sánh và sự dịch chuyển của lợi thế so sánh trong mỗi thời kỳ.

- Cùng một lúc có nhiều mục tiêu cần đạt, nhiều nhu cầu cần được thỏa mãn, nhưng tiềm năng lại luôn có giới hạn, vì vậy phải tính toán chi phí cơ hội, vì vậy dụng lý thuyết về "sự đánh đổi", quy luật "bù trừ" để lựa chọn mục tiêu ưu tiên và thỏa mãn nhu cầu hiệu quả ở mỗi giai đoạn.

- Tính toán đầy đủ các mối liên hệ ngược và liên hệ xuôi để lựa chọn mặt hàng sản xuất kinh doanh, đặc biệt là đối với những mặt hàng chủ

- Bảo vệ lợi ích chính đáng của người sản xuất và người tiêu dùng. Đồng thời điều chỉnh mọi mối quan hệ về kinh tế, quan hệ xã hội phát triển lành mạnh trong một khung pháp lý thống nhất.

Thứ ba, coi trọng đúng mức công tác kế hoạch hóa kinh tế vĩ mô.

Có thể nói rằng, nếu như không thể phủ nhận được chức năng và tác động tích cực của thị trường trong việc tạo nên những yếu tố phát triển năng động của nền kinh tế, thì cũng phải thừa nhận rằng, trong thời đại ngày nay, không thể phó mặc nền kinh tế cho thị trường. Do vậy yêu cầu cần thiết là phải đổi mới nội dung, phương pháp kế hoạch hóa, chuyển hẳn kế hoạch hóa từ chức năng phân phối sang chức năng dự báo, quy hoạch thông tin và trên cơ sở những cân đối tổng thể, phương hướng cơ bản của kế hoạch mà định hướng,

của mình tác động trực tiếp vào tổng cung, tổng cầu, giá cả trên thị trường đảm bảo cho thị trường vận hành ổn định.

Thứ năm, có thể nói rằng, ở nước ta đến thời điểm này, thị trường tài chính (bao gồm thị trường vốn và thị trường tiền tệ) và thị trường lao động chưa hình thành theo đúng nghĩa của nó. Sự khiếm khuyết của những thị trường này vừa làm cho hệ thống thị trường nước ta mất cân đối, tồn tại "khoảng trống", vừa làm yếu đi nội lực của nền kinh tế. Vì vậy, thúc đẩy nhanh sự ra đời của thị trường tài chính, thị trường lao động là đòi hỏi bức thiết.

Thứ sáu, nền ngoại giao của thế giới ngày nay được mệnh danh là nền "ngoại giao kinh tế". Trong đó việc tìm kiếm thị trường đã trở thành nhiệm vụ trung tâm của chính sách ngoại giao nhiều nước. Nói cách khác,



lực. Trên cơ sở đó tạo động lực thúc đẩy sự tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững. Kinh tế phát triển với nhịp độ cao tất yếu số lượng, chủng loại hàng hóa cung trên thị trường gia tăng, nhờ đó thỏa mãn tốt hơn nhu cầu của xã hội. Bên cạnh đó cùng với đà tăng trưởng kinh tế, thu nhập của các tầng lớp dân cư tăng, sức cầu tăng và quy mô thị trường được mở rộng.

Thứ hai, hoàn thiện hệ thống luật pháp nhằm đáp ứng những yêu cầu cơ bản sau:

- Tạo mặt bằng luật pháp cho sự cạnh tranh bình đẳng của các thành phần kinh tế và khuyến khích ý chí quyết tâm làm giàu của mọi tầng lớp dân cư trong khuôn khổ pháp luật.

- Đảm bảo quyền bất khả xâm phạm về tài sản và quyền tự do tiến hành mọi hoạt động sản xuất kinh doanh của nhân dân ở mọi lĩnh vực mà luật pháp không cấm.

thậm chí ở một giới hạn nhất định còn điều tiết thị trường. Có thể nêu ví dụ sau đây để làm rõ thêm vấn đề. Ngày nay trên thế giới, 1 đến 3 năm là thời gian đủ để loại bỏ một ngành công nghiệp, 5 đến 10 năm là đủ để có thể đánh bại một nước công nghiệp trên một sản phẩm; trong công nghiệp cơ khí, nhiều công nghệ tuổi thọ trung bình chỉ từ 5 đến 8 năm, trong công nghiệp tin học, nhiều công nghệ chỉ tồn tại 2 đến 3 năm... Nhưng những gì sẽ xảy ra, xu hướng nào sẽ xuất hiện vào khoảng thời gian 2, 3, 8 năm sau đó, thì tự bản thân thị trường của ngày hôm nay lại không chỉ ra được, mà chỉ có thể có được trong kế hoạch với chức năng dự báo, định hướng của nó.

Thứ tư, thông qua chính sách tài chính, tiền tệ nhà nước không những điều tiết kinh tế vĩ mô mà còn bằng cả chính hàng hóa và dịch vụ

tìm kiếm thị trường là hạt nhân trong toàn bộ quan hệ đối ngoại của nhiều chính phủ. Việt Nam chắc chắn cũng không thể "nằm ngoài dòng chảy chung" này của thế giới. Đặc biệt quan trọng là chiến lược thị trường hướng về phía Bắc Mỹ, Trung Đông, châu Âu và SNG. Thực tế đang đặt ra yêu cầu chúng ta phải nhanh chóng khắc phục sự chậm trễ hội nhập thị trường nước ta với những thị trường nói trên.

Tóm lại, chính sách thị trường vừa phải đảm bảo thúc đẩy sự hình thành nhanh chóng, đồng bộ các loại thị trường, để có được cơ chế thị trường hiện đại trong sự hội nhập với thị trường thế giới, vừa khắc phục được những khuyết tật của "bàn tay vô hình" và định hướng cho thị trường phát triển lành mạnh ■